

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

עדים המסרבים להעיד
ועדים מתודרכים ע"י הבע"ד וב"כ

תיק ממונות מס' 1613A-עב

נושא הדיון

א' בקש להזמין לעדות כמה אנשים שלדעתו הם יודעים את פרטי העיסקה שנידונה בבית הדין. שנים מהם הופיעו והעידו. השאר לא הופיעו, וא' מבקש להזמין שנית ולהזהירם שאם לא יופיעו יוציא עליהם בית הדין צו הבאה, שלפיו יהיו חייבים להעיד מכח החלטת בימ"ש שיאשר את הצו.

על אותם עדים שהופיעו והעידו מודה ב"כ א' ש"הדריך" אותם לפני העדות על העדות שהם עומדים למסור בבית הדין, והדרכה זו אין פירושה הדרכה לומר עדות שקר, ולהיפך, העדים מתודרכים להיצמד לאמת, אלא שעליהם לזכור ולשנן מה הם עומדים להעיד. לדבריו, הדרכה כזו היא חובתו של כל עו"ד לפני המשפט. ב"כ ב' טוען שהדרכה לעדות פוסלת את העדות.

פסק דין

א. הבקשה לכפות את העד המסרב לבוא, בצו הבאה, נדחית.
ב. הדרכת עד לפני העדות ע"י ב"כ הבע"ד, פסולה.

(-) טוביה גולדשמידט

(-) יהושע ווייס

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

א. האם כופין עד - באמצעות בימ"ש - לבוא ולהעיד.
ב. עד שנזכר בעדותו ע"י ב"כ הבע"ד.

תשובה

א. כתב הצרכי יוסף סי' כח ס"ק ו' בשם הרב בעל התורת חסד בשו"ת סוף סי' קנג שכופין על העד להגיד עדותו ככל מ"ע שכופים על קיומן, אמנם יש אחרונים שהוצאו בהלכה פסוקה שם (עמ' ה) שאין כופין על מלות הגדת עדות שאינה אלא ממלוות גמ"ח שמתן שכרה בלידה, עיי"ש. וכתב בצירור הלכה שם שנהגו צתי הדין לכופ' את העד לבוא לצי"ד להעיד לפי שיש בו כמה לאוין ועשין, ולא רק ממלוות גמ"ח. ועיי' דברי יוסף חו"מ סי' כח ס"ק ה', ועזר משפט עמ' רפט, ו"סדר הדין בציה"ד הרבני" כרך ב עמ' 774, ו"דיני צוררות" עמ' תנו הערה 12.

ב. בגמ' כתובות מ' א' אמר רבא ש"מ מדר' יוחנן הני בי תרי דידיעי סהדותא ומנשי חד מינייהו מדכר חד לחצריה. איבעיא להו עלמו מאי, רב חביבא אמר אפילו עלמו, מר בר רב אשי אמר עלמו לא, והלכתא עלמו לא, ואי אורבא מרבנן הוא אפילו עלמו וכו'. וכתב הרמב"ם עדות פ"ח ה"ב ושו"ע סי' כח סעי' יד: אחד הזכר את העדות ואחד שראה כתב ידו או שהזכירוהו אחרים וזכר, אפילו הזכירו העד השני שהעיד אס' נזכר הרי זה מעיד. אבל אס' הזכיר אותו התובע עלמו אע"פ שנזכר אינו מעיד מפני שזה דומה צעיני בעל דין כאילו העיד שקר בדבר שלא ידע.

ועיי' הלכה פסוקה שם (עמ' רמז) בשם כמה אחרונים שהטעם הוא לפי שהנתבע יחשוד כי העד לא נזכר בעדות אלא מסתמך על דברי התובע, וידמה צעיניו כמעיד שקר, או שהתובע עלמו שהזכיר את העדות יחשוד צעד שאינו מעיד עפ"י זכרונו אלא מסתמך על דבריו, ולפיכך יש איסור על התובע להציג עד כזה שיעיד לזכותו משום שנאמר מדבר שקר תרחק. ויש מצארים שאין זה רק חשד גרידא אלא חשש הוא שמא העד לא נזכר בעדותו וצע"ד הטעה אותו עד שנדמה לו שנזכר בעדות, או שהעד מפני הבושת אמר שנזכר בעדות וצאמת לא נזכר. ולדעת רוב הפוסקים גם אס' העד אומר בפירוש שנזכר בעדותו אינו נאמן ואין עדותו מתקבלת, אך י"ם כי העדות פסולה רק כאשר אין צית הדין יכול לזרר אלל העד אס' אכן נזכר בעדותו, אך אס' העד אומר כי נזכר בעדותו עדותו כשרה. וצדיעצד י"ם שעדותו כשרה, כיון שפסולתו אינה אלא מפני החשד, וי"ם שגם צדיעצד עדותו פסולה שחוששים שהצע"ד הטעה אותו. עיי"ש.

וצנידון דידן שמע צית הדין את דברי העד בהסתייגות של הנתבע שבקש לפוסלו גם משום ההדרכה המוקדמת של עורך דינו של התובע, וגם משום שבאותו תיק נתבע עד זה עיי' הנתבע על קטע אחר באותו הנידון, ודינו כצע"ד של הנתבע הפסול להעיד צענין. מה גם שהזמן לצית הדין על אותה תביעה וסרב לבוא.

לאחר שמיעת העדות התרשם צית הדין שהעד היה מצולבל בעדותו וגם ההדרכה המוקדמת לא סייעה לו לסדר את הדברים, וע"כ אין לה משקל להכריע צענין.

אברהם דוב לויז.

מה שכתב הצרכי"י סי' כח ס"ק ו' בשם שו"ת תורת חסד סו"ס קנג שכופין על העד להגיד עדותו ככל מ"ע שכופין על קיומן, הנה חקרו האחרונים האם דין כפיה על המלוות הוא מדיני הבי"ד או שהוא חיוב על כל אחד ואחד מישראל והבי"ד הוא השליח של כלל ישראל, עיי' משו"ב נתיבות סי' ג', ומנ"ח סוף מלוה ח', ואו"ש ממרים פ"ד, ושערי ישר ש"ו פ"ה, וישועת דוד אבהע"ז סי' ו', וקונטרסי שיעורים ב"ק סי' טו אות יב, וקהלות יעקב סנהדרין סי' א', וחצלת השרון ריש פ' משפטים, מ"מ נראה דלכו"ע רק בי"ד שיש לו כח כפיה הוא יכול לכוף על המלוות, וזה רק בי"ד שנבחר ע"י הליבור או ע"י זט"ה, אבל בתי דין בזמנינו אף שיש להם דין בי"ד לכמה דברים, מ"מ כח כפיה אין להם אלא רק לדון את הבאים אליהם בהסכמה, ולכן נראה דאין לצית הדין לכוף את העדים להגיד עדות ע"י לו הצאה.

יהושע ווייס.

ג

א. בנידון האם יש לכפות באמצעות ערכאות על העד להעיד צבי"ד, עיי' פת"ש סי' כח ס"ק ה שהציא את הצרכי יוסף בשם התורת חסד דכופין על מלוה זו כמו על כל המלוות, וא"כ י"ל דכופין גם ע"י עכו"ם ואפילו ע"י ערכאותיהם, דהרי ההיתר לפנות לערכאות עפ"י צבי"ד (עיי' חת"ס סי' ג ד"ה ע"כ) הוא משום דאז אינו נקרא הפלילים על שמש, ועיי' ביאור הגר"א סי' כו ס"ק ה. ואמנם בספר חלקו של ידיד שם דאין כופין על מלוה זו. וא"כ היה מקום לדון אם ציד העד לפטור עצמו בטענת קיס לי.

ב. אך י"ל דאין טענת קיס לי רק בצע"ד שצידו לטעון הממע"ה אם באים להוציא ממנו ממון, אבל לגבי העד שלגביו הוא מדיני איסורים במלוותו אשר הוכרעה לפי כללי הספק בדאורייתא דעליו להחמיר בספיקו, ומשום כך יש עליו חיוב להעיד והבי"ד מכריחו על קיום מלוותו שלו עצמו וזוהו אין הוא צע"ד שיהיה צידו לומר קיס לי, דאין הוא בכלל צע"ד בדבר (ועיי' בדברי הגר"צ ז"ל בשם הגר"ח ז"ל דחלוק דין ספק ממונא מאיסורא, דספק ממונא מיקרי מה דיש לאדם עלי וספק איסורא מיקרי מה שיש לי דין לשמים).

ג. ואע"ג דאפשר דאינו אלא ע"א וא"כ אין מלוותו אלא מדרבנן וספק דרבנן לקולא, ולכאורה א"כ אין לכפותו, מ"מ כיון דמלד חיוב העד להעיד הוא חיוב ודאי דרבנן והספק האם לכפותו אינו ספק לעד אלא ספק לצבי"ד, דהרי העד מלידו חייב מדרבנן ודאי להעיד, ועל הבי"ד בודאי להזמין, אלא דנחלקו האחרונים האם עליהם לכפותו, י"ל דאין נידון זה שייך כלל לספק דרבנן לקולא אלא דהוא נידון בחובתם של הבי"ד לכפותו, והוא ממש אותו נידון כמו בחיוב הבי"ד לכפותו בעדות דאורייתא.

ד. אמנם נידון דידן שאני, באשר לאמיתו של דבר כבר הוכרע ונפסק הנידון צבי"ד, אלא דהלד שהפסיד פנה לערכאות לציטול הפסק והערכאות החזירו את הנידון לצבי"ד כדי לדון מחדש לפי קבלת עדים חדשים שעדיין לא העידו, ולכן י"ל דגם אם שני הלדדים אכן קצלו עלייהו לדון מחדש הרי שכוחם יפה אך ורק לגבי טענות שציניהם אבל אין צידם לחדש חיוב חדש על העד, ואפילו הבי"ד שדן בדבריהם הרי

שאינם יכולים לדון אלא כפי טענתם וכפי הקצלו עלייהו לענין זכויותיהם שלהם, אבל אין מכח צי"ד לחדש חיוב חדש על העד. ואין להציא ראייה דגם בקצלו עליהו דיינים פסולים (דצרי גאונים כלל עו אות א) או עדים פסולים (קלוה"ח סי' כח ס"ק ג ונתה"מ ס"ק א) דחייבים להעיד, דשאני התם דהרי הטענות שציניהם לא הוכרעו עדיין כלל אלא דיש לזכור לצירור טענותיהם לקבלת דיינים או עדים פסולים ולכן מועיל על חלק הצירור את הקצלו עלייהו, אבל במקום שכבר הוכרעו כל הטענות הרי שהעד כבר נפטר לגמרי מחיובו להעיד. ופשוט דאין לדמות נידון זה לחיוב להעיד לחצירו בערכאות עפ"י היתר צי"ד כשאינו יכול להוציא אלא צדיניהם (עי' סדר הדין פ"א הערה קפצ), דשאני התם שאכן פנה לערכאות עפ"י היתר צי"ד אבל צניד"ד אין צד שפנה לערכאות שלא עפ"י היתר צי"ד לחדש חיוב השצת אצידה על העד.

ה. ולכן נראה דאע"ג דמעיקר הדין ס"ל לצרכי יוסף צ"ס התורת חסד דיש לכפות את העדים להעיד, וא"כ, אפילו ע"י עכו"ס, אבל שאני צניד"ד שכבר הוכרע. זאת ועוד. צניד"ד אשר הפניה לערכאות לכפיית העדות תיעשה ע"י הצ"ד, והצ"ד עלמו מסופק מאד צתועלת שצאותה עדות, לכן אסור להם לפנות אליהם כל שאין צלעד הזה לדעתם הללת עשוק מיד עושקו. ונראה עוד יותר, דכיון דכל הדין כפיה על העד עפ"י צי"ד צידי הערכאות מותרת רק משום שאז אין אויזינו פלילים, אבל צנידון זה אשר כל הדין הנוכחי החדש נעשה לאמיתו של דבר ע"י הערכאות, נמלא שגם הכפיה על העד אע"פ שתיעשה ע"י פניית הצ"ד לערכאות, מ"מ מושצ ודיון הצ"ד נעשה ע"י התערבות הערכאות וא"כ גם להזמנת העד ע"י הערכאות יש לחוש שצעלם שם הערכאות שיזמו דיון זה, שמש ולא שם הצ"ד נקרא על פניה זו לערכאות, ולכן אין את ההיתר של אין אויזינו פלילים נקרא על שמש.

ו. ככל הנידון הזה יש עוד להעיר ולדון על צקשת צ"כ התוצע לכפות את הצאת העדים ע"י הערכאות, דכיון שהצ"כ מלהיר שהוא נוהג להדריך את העדים לפני עדותם שצפני הצ"ד, והדרכת העדים אסורה צציהמ"ש, האם אכן צמקרה זה יסכימו הערכאות לכפות את העדים לצוא ולהעיד, והאם מסיבה זו גם קבלתם את טענתו אז לצטול פסק הצורר לצורך הצאת העדים לא נעשתה מלידם צטעות, כאשר לא היו מודעים שצ"כ התוצע מנסה ליהנות צזה משני העולמות יחד. ויש לדון היום כדין תורה דכיון שפנה לערכאות אפשר דעל הצ"ד לומר לו כך הוא כדיכנס, דאין על הצ"ד להחמיר צזה יותר מציהמ"ש עלמו, וק"ו לכן שאין מקום להתיר פניה לערכאות.

טוביה גולדשמידט.